

jaarverslag 2016 **museum** **in verbinding**

EINDHOVEN MUSEUM

inhoud

Voorwoord	3
1 Het museum - visie, beleid en organisatie	
1.1 Het museum	4
1.2 Visie	4
1.3 Beleid in vogelvlucht	5
1.4 Organisatie	7
2 preHistorisch Dorp	
2.1 Doorontwikkeling vaste publieksactiviteiten	9
2.2 Evenementen en thema activiteiten	12
2.3 Onderhoud	14
3 Collectie	
3.1 Co-creatie in presentatie	15
3.2 Publieksactiviteiten	15
3.3 Onderzoek	16
3.4 Collectiemobiliteit	18
3.5 Behoud en beheer	18
4 Educatie	
4.1 Educatie als speerpunt	19
4.2 Co-creatie	19
4.3 Creatief partnerschap	21
5 Cultureel en maatschappelijk ondernemerschap	
5.1 Maatschappelijk ondernemerschap	22
5.2 Cultureel ondernemerschap	23
5.3 Bedrijfsvoering	24
6 Marketing	
6.1 Marketingstrategie	25
6.2 Marketingbereik	25
6.3 Publieksonderzoek	28
7 Toekomst - vooruitblik 2017 en verder	
Meerjarenbeleidsplan 2017-2020	29
8 Prestatie-indicatoren	30
9 Verkorte jaarrekening	31

voorwoord

Eindhoven Museum kijkt terug op een goed jaar.

Regulier bezoek aan het preHistorisch Dorp steeg met maar liefst 18% en educatief bezoek nam toe met 3%. Het museum won een Kidsproof Award van de Nederlandse Museumvereniging en staat hiermee landelijk op een tiende plek als meest kindvriendelijke museum.

In financieel opzicht behaalde het museum een gezond resultaat. De organisatie heeft na de reorganisatie in het najaar van 2015 grote professionaliseringsslagen gemaakt. Medewerkers weten elkaar beter te vinden, zijn zelfredzamer en interne processen verlopen soepeler. Met een kleinere organisatie worden meer resultaten geboekt en heeft Eindhoven Museum in korte tijd het motto uit het jaarplan 2016 'binden en verbinden' concreet weten te maken in verschillende samenwerkingen.

Een mijlpaal in dit opzicht is de gezamenlijke tentoonstelling *Stad in Beweging. Mobiliteit in Eindhoven vanaf 1945*. Samen met het DAF Museum, Designhuis, Philips Museum en RHC/e is in korte tijd een tentoonstelling en programma ontwikkeld, waarbij onder het penvoerderschap van Eindhoven Museum vanuit de verschillende collecties gewerkt is aan één gezamenlijke verhaallijn. Op toegankelijke wijze is de historische ontwikkeling van Eindhoven aan de hand van het thema mobiliteit verbonden met huidige en toekomstige ontwikkelingen. Persoonlijke verhalen zijn daarbij op herkenbare wijze verbonden met historische ontwikkelingen op lokaal, nationaal en internationaal niveau.

Ook op educatief gebied heeft Eindhoven Museum grote stappen gezet. Voorbeelden hiervan zijn de doorontwikkeling van onze educatieve programma's samen met een focusgroep van Eindhovense docenten en het creatief partnerschap met het Van Maerlantlyceum. Met het Sondervick College is dit jaar een samenwerking gestart in het project *de historische bouwplaats*. Mavo 2 leerlingen maken hierdoor kennis met oude technieken en ambachten. De verbinding tussen onderwijs en voor- en naschoolse opvang heeft zijn beslag gekregen in het initiatief tot een Stedelijk Basisprogramma Creativiteit. Samen met de Bibliotheek Eindhoven, CKE, Korein, Parktheater, PSKE en het Van Abbe Museum werken we eraan om rijke leeromgevingen voor kinderen te creëren en creatieve ontwikkeling van kinderen te stimuleren. De eerste pilots gaan in 2017 van start.

Eindhoven Museum heeft haar maatschappelijke rol als stedelijk cultuurhistorisch museum in 2016 breed ingezet, waarbij het zoeken en aangaan van verbindingen leidend en succesvol is. Want onze missie om op een begrijpelijke wijze het verleden te verbinden met het heden en zo onze geschiedenis ook vandaag de dag relevant te maken, kan alleen slagen in samenwerking met anderen. Geschiedenis deel je immers en houd je niet voor jezelf.

dr. Ward Rennen
Directeur Eindhoven Museum

**'Bijna 25% meer bezoekers,
Kidsproof-prijs én certificaat
van uitmuntendheid.'**

Eindhovens Dagblad over preHistorisch Dorp, januari 2017

1 Het museum

1.1 Het museum

Eindhoven Museum (EM) is zo oud als het moderne Eindhoven. De plannen voor een stads-historische collectie waarden al rond, toen Eindhoven in 1920 samenging met de omliggende dorpen en de moderne industriestad Eindhoven werd. In 1932 werd Museum Kempenland officieel opgericht. Het legde zich toe op volkskunde, schilder- en beeldhouwkunst en religieus erfgoed uit Noord-Brabant. Vandaag de dag beheert de stichting Museum Kempenland Eindhoven een stadshistorische collectie met circa 23.000 kunst- en cultuurhistorische objecten.

In 1982 ontstond vanuit de Eindhovense lerarenopleiding het initiatief om een 'prehistorisch dorp' te bouwen. Langzaam groeide het uit tot wereldnieuws. In 1995 werden de authentieke reconstructies uit de IJzertijd twee manen (prehistorische tijdsaanduiding vergelijkbaar met onze maanden) lang bewoond zoals destijds. Archeologen en historici van heinde en verre waren dolenthousiast over het experiment en zijn educatieve potentie. Dankzij een Europese subsidie werd het park eind jaren negentig uitgebouwd met reconstructies uit de middeleeuwse geschiedenis van Eindhoven en ommeland.

Medio 2012 fuseerden de stichtingen Historisch Openluchtmuseum Eindhoven (H.O.M.E.) en Museum Kempenland Eindhoven (MKE). Zo kwam 2500 jaar geschiedenis onder één dak. De nieuwe naam was Eindhoven Museum (EM): één museum met twee collecties, die de geschiedenis, kunst en cultuur van stad en ommeland niet alleen laten zien, maar ook tastbaar en beleefbaar maken. EM trekt jaarlijks ruim 45.000 bezoekers. Circa 14.000 daarvan zijn schoolbezoeken. Hiermee zijn we een van de grootste regionale spelers op het vlak van cultuur- en erfgoededucatie.

In 2016 is de naam preHistorisch Dorp ingevoerd voor het openluchtmuseum (voormalig H.O.M.E.) van EM. In Eindhoven en omgeving stond het openluchtmuseum altijd al onder die naam bekend. Door deze naam te voeren als herkenbaar bezoekersmerk wordt de bekendheid en (online) vindbaarheid van dit deel van het museum vergroot.

1.2 Visie

Visie

EM werkt vanuit de overtuiging dat werken aan de toekomst niet kan zonder begrip en kennis van het verleden. Elke ontwikkeling heeft immers een maatschappelijke bedding en wortelt in de historisch gevormde identiteit van Eindhoven en de regio.

Missie

Vanuit onze visie heeft EM de missie om voor een breed publiek inzichtelijk te maken hoe Eindhoven zich heeft ontwikkeld en hiermee bij te dragen aan een beter begrip van het heden en een scherpere visie op de toekomst.

Ambitie

EM is één museum met twee collecties en maakt de historie, kunst en cultuur van Eindhoven en omstreken tastbaar en beleefbaar voor een breed publiek. Vanuit die rol acteert EM als platform om organisaties, initiatieven en individuen samen te brengen op het gebied van cultuurgeschiedenis en erfgoed. Daarbinnen legt EM verbindingen tussen (beroeps)-onderwijs, ambachtseconomie, technologische experimenten en ontwerp denken.

‘Je kunt alleen aan de toekomst werken als je weet waar je vandaan komt’

1 Het museum

1.3 Beleid in vogelvlucht

Eén museum, twee collecties

EM maakt de Eindhovense stadsgeschiedenis in al haar facetten voor een breed publiek ervaarbaar en zichtbaar. Het preHistorisch Dorp is daarbij de vaste stek voor het tonen van de vroege geschiedenis van de stad. De moderne stadsgeschiedenis brengt EM met de collectie in tijdelijke producties en op wisselende locaties dicht naar het publiek. We benaderen het preHistorisch Dorp en de collectie ieder vanuit hun eigen identiteit en werken daarbij aan passende presentatievormen: één museum, twee collecties.

Het museum heeft een rijke traditie in het op een levendige, persoonlijke en interactieve wijze beleefbaar maken van de geschiedenis. Daarmee heeft EM in het Eindhovense culturele landschap de positie verworven van een *instapmuseum*: een plek voor een eerste kennismaking met erfgoed, cultuur en museumbezoek; een plek waar mensen op een toegankelijke manier worden betrokken bij hun (gedeelde) verleden.

Het ontbreken van een vaste presentatieruimte voor de collectie biedt beperkingen, maar ook kansen. EM is wendbaar en kan snel inspelen op actuele thema's en initiatieven van partnerinstellingen. In samenwerking met culturele en maatschappelijke organisaties komen producties tot stand, waarin de collectie wint aan context en betekenis. De activerende methode van EM helpt het verhaal van de stad effectief over te brengen op een divers publiek.

Dat heeft dit jaar geresulteerd in de tijdelijke expositie *Stad in Beweging. Mobiliteit in Eindhoven vanaf 1945* in het Designhuis. De collectie werd in samenhang met collectiestukken van het DAF Museum en RHC/e aan het publiek gepresenteerd. Voor het preHistorisch Dorp ligt de nadruk op educatieve activiteiten, publieksevenementen en de vroege geschiedenis van de regio en Eindhoven.

Werken aan verbindingen in de stad

EM verbindt zich met uiteenlopende partijen in de stad en regio vanuit onze visie dat erfgoed en geschiedenis pas tot volle betekenis kunnen komen als deze in bredere maatschappelijke samenhang ontsloten worden. In 2016 heeft EM daarom extra geïnvesteerd in het verder uitbouwen en versterken van haar maatschappelijke netwerken. Daarbij is werken aan langdurige samenwerking het uitgangspunt geweest.

In dat kader zijn de banden die met het primair en voortgezet onderwijs, evenals met de erfgoedsector en collega musea in 2015 opnieuw zijn aangehaald verder geconcretiseerd in diverse samenwerkingen die ook na 2016 nog doorlopen, zoals de doorontwikkeling van onze educatieve programma's, het creatief partnerschap met het Van Maerlantlyceum en de groenploeg van Severinus.

De maquette van het cityplan van Broek en Bakema in een van de vijf zalen van Stad in Beweging.

1 Het museum

Gezonde financiën

Bestuur en directie streven naar een gezonde financiële uitgangssituatie, zodat beperkte tegenvallers binnen de exploitatie opgevangen kunnen worden. EM heeft geen langlopende schulden en een (beperkt) positief vermogen.

In 2016 hebben bestuur en directie een substantieel deel van de vaste personeelslasten om kunnen buigen ten gunste van onderhoud, marketing en ontwikkeling en vernieuwing van aanbod. Dat is nodig om in de toekomst kwaliteit van het aanbod en groei in publieksbereik te kunnen realiseren. Er is dit jaar meer financiële ruimte ontstaan voor investeringen en operationeel budget. Vaste personeelslasten zijn teruggebracht naar een minimum. Een verdere inkrimping van de vaste formatie achten bestuur en directie onwenselijk en onhaalbaar zonder de continuïteit van de bedrijfsvoering in gevaar te brengen.

Toekomstige vergroting van operationele budgetten en investeringen om de doelstellingen uit het *Meerjarenbeleidsplan 2017-2020* te kunnen realiseren, zal voort moeten komen uit verhoging van het eigen verdienvermogen, fondsen bijdragen en sponsoring. Dat vergt een verdere professionaliseringsslag binnen de organisatie. Daartoe volgt het MT en directie het opleidingstraject Wijzer Werven. Eind 2016 is hier een begin mee gemaakt en in 2017 zal dit traject verder zijn beslag krijgen. We verwachten hierdoor het eigen verdienvermogen de komende jaren te kunnen vergroten.

In 2016 is een positief exploitatiesaldo van €49.591 gerealiseerd. Omdat het weerstandsvermogen van EM minimaal is, zal dit versterkt worden door het exploitatieresultaat 2016 toe te voegen aan de Algemene Reserve. De organisatie wordt hierdoor weerbaarder bij financiële tegenslagen, waardoor de bedrijfscontinuïteit beter is geborgd. Het bestuur heeft hiertoe een Risicoparagraaf opgesteld, waarin risico's, de financiële gevolgen en preventief beleid in kaart zijn gebracht. Ook is er € 5.000 gedoteerd aan het Aankoopfonds voor nieuwe collectiestukken en gebouwen. Dit fonds is dit jaar door het bestuur in het leven geroepen om te investeren in de collectie en historische reconstructies.

1 Het museum

1.4 Organisatie

Bestuur

EM is een stichting met een ANBI-status. Het bestuur hanteert de Code Cultural Governance en komt tweemaandelijks bijeen. De directeur is geen lid van het bestuur, hij is door het bestuur gemachtigd met de dagelijkse bedrijfsuitvoering, financiën, voorbereiding en uitvoering van beleid en het onderhouden van externe relaties. De directeur voorziet het bestuur proactief van beleidsvoorstellen. Besluitvorming daarover ligt bij het bestuur. De directeur legt vanuit die taakverdeling direct verantwoording af aan het bestuur en wordt jaarlijks in een functioneringsgesprek beoordeeld. Met de accountant is een protocol opgesteld voor het aangaan van financiële verplichtingen, waarbij het vier ogen principe wordt toegepast in het betalingsverkeer.

Bestuursleden ontvangen geen vaste vergoeding en krijgen alleen direct aan het bestuurslidmaatschap te relateren onkosten, zoals reiskosten vergoed. Declaraties worden door de boekhouder en de accountant op correctheid gecontroleerd. Bestuursleden hebben geen nevenfuncties die tot (de schijn van) belangenverstremgeling leiden.

Het bestuur komt voort uit de besturen van de Stichting Historisch Openlucht Museum Eindhoven en Stichting Museum Kempenland Eindhoven. Van deze stichtingen is alleen Stichting Museum Kempenland nog actief in verband met het juridisch eigenaarschap van de collectie. Het dagelijks beheer hiervan ligt bij de Stichting Eindhoven Museum. Bestuursleden van de Stichting EM zijn daarom ook altijd lid van de Stichting Museum Kempenland Eindhoven en de directeur is gemachtigd de dagelijkse uitvoering op zich te nemen.

Het bestuur wil met het oog op een goede bestuurlijke balans tussen vernieuwing en continuïteit in de periode 2017-2018 een rooster van aftreden in werking stellen. Daarbij zal ook een nieuwe voorzitter gekozen worden. In dat kader heeft prof. dr. ir. Jean-Bernard Martens, (beroep hoogleraar industrieel design aan de TU/e, leeftijd 60 jaar) als inkomend bestuurslid de bestuursvergadering van oktober 2016 bijgewoond om kennis te maken met het bestuur en de organisatie. Prof. dr. ir. Martens zal in 2017 formeel toetreden tot het bestuur.

Met het oog op een evenwichtige verdeling in leeftijd, professies en diversiteit zal het bestuur in 2017 actief vrouwelijke bestuursleden werven met een bedrijfsmatige achtergrond.

In het bestuur hadden de volgende personen in 2016 zitting:

NAAM	BESTUURSFUNCTIE	LEEFTIJD	PROFESSIE	TERMIJN
Hans Moors	Voorzitter	50	Consultant	3e
Merel Franke	Secretaris	36	Advocaat	2e
Robert van Vugt	Penningmeester	56	Fiscalist	2e
Niels Groot	Bestuurslid	35	Archeoloog	1e

1 Het museum

Organisatie

De reorganisatie van najaar 2015 is in 2016 voortgezet om een cultuurverandering en financiële doelstellingen te realiseren. Boven verwachting zijn dit jaar resultaten geboekt op een viertal vlakken:

1 Vernieuwing en productontwikkeling exploitatie; de vaste personeelskosten zijn in 2016 met € 73.022 verminderd en zullen structureel € 100.000 lager uitkomen ten opzichte van 2015. De structurele besparing is zelfs hoger, omdat in 2016 sprake was van incidentele frictiekosten en afvloeiing van een aantal medewerkers.

2 De organisatie is opnieuw ingericht tot een slagvaardige organisatie met daar omheen een flexibele schil. Taken zijn duidelijker ondergebracht en onderlinge afstemming en samenwerking tussen afdelingen is effectiever.

Vanuit het Management Team (MT) startte een breed proces, dat opereert vanuit drie leidende organisatiewaarden; gastvrijheid, veiligheid en doelgerichtheid. Deze kernwaarden stellen ook medewerkers in staat om zelfstandig en adequaat beslissingen te nemen en te handelen. Interne bijeenkomsten en individuele gesprekken met medewerkers en vrijwilligers geven invulling van deze kernwaarden op persoonlijk niveau.

3 EM reageert sneller op externe ontwikkelingen. Daarnaast werkt EM op projectbasis effectiever. De cultuurverandering leidde tot een plattere organisatie. Verantwoordelijkheden worden zoveel mogelijk op uitvoeringsniveau gelegd. Zelfbekwaamheid van medewerkers en vrijwilligers wordt op alle organisatieniveaus gestimuleerd.

4 Kennis- en vaardighedenontwikkeling van medewerkers kreeg in 2016 een duidelijkere plek in de organisatie. Uitgangspunt is meer werkplezier en verdere professionalisering van een lerende organisatie. De kwaliteit van het museale aanbod en in het bijzonder publieksinteractie, innovatiekracht en hogere bedrijfsresultaten neemt zo toe.

Opleidingstrajecten voor tijdsgidsen, groepsbegeleiders en receptievrijwilligers zijn opgezet. De komende jaren wordt verdere verdieping gegeven op het vlak van gastvrijheidsbeleving, publieksinteractie, didactische vaardigheden en vakkennis.

De directie maakt coaching van medewerkers mogelijk, ter bevordering van persoonlijke ontwikkeling en effectiviteit. Direct gevolg is een positief effect op persoonlijk functioneren en in onderlinge samenwerking.

2 preHistorisch Dorp

2.1 Vaste presentatie

Het preHistorisch Dorp heeft 46.252 bezoekers in 2016 ontvangen. Daarvan was 31.444 regulier publiek en 14.096 educatief bezoek in (school)verband. Het totale bezoekersaantal (recreatief en educatief bezoek samen) is met 10 % gestegen ten opzichte van 2015. De Herfstvakantie is met ruim 4.200 bezoekers uitzonderlijk goed bezocht.

Educatie staat centraal in alle activiteiten en programma's van EM. Daarbij positioneert EM het preHistorisch Dorp vooral als een 'doe-museum'. Leerlingen, maar ook reguliere bezoekers van jong tot oud, kunnen in uiteenlopende activiteiten en workshops actief het verleden ervaren door zelf verschillende dagelijkse werkzaamheden, rituelen en ambachten van vroeger na te bootsen. Door te doen verwerft het publiek inzicht in het leven van vroeger. Interactief erfgoededucatie-aanbod is voor regulier (recreatief) publiek geconcentreerd in de doe-weken en themaweekenden en in een beperkt aantal demonstraties en workshop in het reguliere beleef-aanbod in de weekenden.

Het Hieronymus Bosch Jaar is in 2016 het leidende thema geweest in het vaste aanbod in de vorm van een speciale Tijdsbuis over Bosch en middeleeuwse spellen. Daarnaast is een speciaal Hieronymus Bosch evenement georganiseerd over vermaak in de late middeleeuwen, waarbij op speelse wijze uitleg is gegeven over de schilderijen van Bosch. Ook in de marketing is actief aansluiting gevonden bij de provincie-brede Bosch campagne.

Doorontwikkeling vaste publieksactiviteiten

De werkwijze voor workshops en publieksactiviteiten in de weekenden en vakanties is aangepast om de bezoekersbeleving te intensiveren door meer verdieping en afwisselingen in activiteiten te bieden. EM sluit hiermee aan bij de brede maatschappelijke trend dat vrijetijdsconsumenten voortdurend op zoek zijn naar nieuwe kennis en ervaringen en zich dit kort en bondig willen eigen maken. Het liefst door zelf dingen te maken en uit te proberen.

De kwaliteitsslag in de vaste publieksactiviteiten in de weekenden en vakanties is bewerkstelligd zonder hiervoor substantiële investeringen in personeelsinzet te hoeven doen. Medewerkers wisselen meer verschillende activiteiten over kortere tijdsperiodes af. Waardoor met gelijkblijvende inzet van personeel een grotere variatie aan activiteiten kan worden geboden. Daarbij is de inhoudelijke programmering vernieuwd door reeds lang gebruikte workshops en activiteiten te vervangen voor nieuwe activiteiten, zoals fibulae maken. Het nieuwe aanbod omvat de volgende elementen:

- Dagelijks 6 workshops (o.a. boogschieten en fibulae maken)
- Dagelijks 6 thema rondleidingen
- Dagelijks een doorlopende ambachts- en/of kinderactiviteit.

Op het nieuwe vaste activiteiten-aanbod is door bezoekers erg positief gereageerd. Bezoekers geven aan dat er doorlopend iets te doen is. De variatie aan activiteiten wordt aantrekkelijk gevonden en er valt echt wat te kiezen. Hiermee is EM in staat om binnen een generieke programmering bezoekers meer op individuele interesses te bedienen. In 2017 blijft deze nieuwe opzet gehandhaafd en aangevuld met nieuwe workshops en activiteiten. Daarbij is het streven om jaarlijks een derde tot de helft van alle activiteiten te vervangen, zodat herhaalbezoek actief wordt gestimuleerd.

Op doordeweekse dagen heeft de rondleiding plaatsgemaakt voor twee rondleidingen. Eén over de prehistorie en één over de middeleeuwen. Het doordeweekse aanbod zal in 2017 een verdere impuls krijgen door de lancering van *De Tijdskijker* en een verdere wijziging van de programmering door toevoeging van tenminste een workshopactiviteit.

2 preHistorisch Dorp

Speciaal voor de woensdagmiddag heeft EM samen met studenten van de Fontys PABO-opleiding een kinderactiviteit ontwikkeld voor de leeftijd 4 tot 8 jaar. De pilot is dit jaar goed verlopen en zal samen met stagiaires van dezelfde opleiding in 2017 verder worden ontwikkeld tot een volwaardig woensdagmiddag-programma. Door de pilot stapsgewijs verder te ontwikkelen kan de samenwerking en het co-creatieve proces over meerdere jaren worden gecontinueerd.

In de vaste presentatie zijn tenslotte nieuwe historische periodes toegevoegd. Het betreft de Steentijd en de Nederlandse Opstand. De komende jaren zullen deze periodes verder worden uitgewerkt en worden hier ook educatieve programma's voor ontwikkeld. In 2017 wordt een educatief programma voor de Nederlandse Opstand ontwikkeld binnen het creatief partnerschap met het Van Maerlantlyceum voor de leerjaren 2 en 4 van havo en vwo.

Historische bouwplaats

Één van de historische reconstruc- ties op het preHis- torisch Dorp moest vervangen worden. Daarom is EM dit jaar met een historische bouwplaats begonnen. Hierbij wordt zoveel mogelijk op authentieke wijze een inheemse Romeinse schuur nagebouwd. Die is afgeleid van een archeologische opgraving uit Hooge- loon. De bouw van de schuur wordt onder leiding van de facilitaire dienst in samenwerking met historische bouwexperts uitgevoerd door vrijwilligers. Het publiek kon eveneens meehelpen met speciale publieksactiviteiten, zoals houten pennen slaan en bomen schillen.

De historische bouwplaats is zo opgezet dat nieuw- bouw van historische reconstructies op publieks- gerichte wijze het bouwproces weergeven. Bezoekers beleven en raken de bouwhistorische aspecten letter- lijk aan en nemen deel. De inheems Romeinse schuur vormt in dit opzicht een eerste kleinschalig pilotproject. Het doel is dit in latere fasen op te schalen. Ook hoofdgebouwen kunnen zo vervangen worden of toegevoegd aan het preHistorisch Dorp.

De historische bouwplaats kent ook een educatieve component. Met het Sondervick college uit Veldhoven is een pilot gestart voor mavo 2 leerlingen. Vanaf december helpen zij iedere dinsdagmiddag mee aan diverse historische bouwklussen (zie hoofdstuk educatie voor verdere toelichting).

De bouw van de inheems Romeinse schuur zal naar verwachting medio 2017 zijn voltooid. Er zijn afspraken gemaakt met lokale boeren om speciaal koren met lange stengels te zaaien. Het stro wordt na de oogst gebruikt voor de dakbedekking. Deze historische gewassen zullen met oude landbouwwerktuigen geoogst worden. De historische bouwplaats verbindt hiermee cultuur- en natuurhistorie binnen en buiten het museum.

2 preHistorisch Dorp

Vorbereiding vernieuwing vaste aanbod in 2017

Dit jaar is de inhoudelijke voorbereiding gestart om het volledige onbemande aanbod van het preHistorisch Dorp in 2017 te kunnen vernieuwen. Deze vernieuwing is ingegeven vanuit de ambitie om het publieksbereik en de kwaliteit van de bezoekersbeleving te vergroten. De vernieuwing valt uiteen in twee delen, namelijk vernieuwing van vaste informatiedragers enerzijds en de ontwikkeling van de virtual (vr) en augmented (ar) reality tour *De Tijd kijker*.

1 De vaste informatiedragers worden opnieuw vormgegeven om meer verdieping en context aan bezoekers te bieden. De huisstijl wordt verder doorgevoerd in het park, inclusief de kenmerkende historische iconen. Tijdperken worden met deze iconen duidelijker en de route logischer. Informatieborden worden in het park toegevoegd. De huidige tijdskisten (kisten met informatie) worden opnieuw inhoudelijk vormgegeven. Per locatie en periode zal telkens een andere thematiek worden uitgelicht, variërend van landbouw, ambachten tot oorlog.

De tijdskisten worden gelaagd opgebouwd met generieke informatie, thematische verdieping en informatie en-of opdracht voor kinderen. Bij ieder gebouw wordt specifieke informatie over de historische reconstructie toegevoegd. Gebouwen als collectiestukken worden zo prominenter uitgelicht. De vernieuwing zal in 2017 in twee fasen worden gerealiseerd; vernieuwing tijdskisten hoofdgebouwen en informatieborden zal voor aanvang van het seizoen gerealiseerd zijn. De overige tijdskisten zullen geleidelijk tot aan de zomervakantie vervangen worden.

2 De Tijd kijker wordt een VR/AR-reality 360° beleving, waarbij bezoekers zichzelf met behulp van hun eigen smartphone door de zes verschillende tijdperken van het preHistorisch dorp leiden. In totaal zijn negen scènes binnen en buiten te beleven. De Tijd kijker biedt EM de mogelijkheid om bezoekers in beeld, geluid en tekst veel meer informatie en

meer beleving te bieden. De bezoekers leiden zich met De Tijd kijker zelf rond, waardoor voornamelijk op doordeweekse dagen de museumbeleving substantieel wordt geïntensiveerd.

Er zijn geen referentieprojecten met deze VR/AR-technologie, hetgeen de ontwikkeling van De Tijd kijker een zeer innovatief en experimenteel project maakt.

Medio 2015 is reeds een begin gemaakt met een oriënterend voorbereidingsproces. In 2016 is de het concept en een plan van aanpak opgesteld in proces, waarbij nauw is samengewerkt met het VSB Fonds. Na een intensieve oriëntatiefase, selectieproces en pitch is de combinatie van Corporate Trailer en de Eindhovense appontwikkelaar Dutch Rose Media geselecteerd om De Tijd kijker te ontwikkelen.

De fondsenwerving voor De Tijd kijker is in 2016 succesvol verlopen. Het Mondriaan Fonds, VSB Fonds en het Coöperatiefonds Rabobank Eindhoven - Veldhoven dragen in totaal € 75.000 bij. De bijdragen zullen vooral in 2017 worden aangewend, omdat dan het grootste deel van de kosten gemaakt worden.

2 preHistorisch Dorp

2.2 Evenementen en thema-activiteiten

Op het preHistorisch Dorp zijn naast de reguliere publieksactiviteiten een groot aantal thema-activiteiten, doe-weken en evenementen georganiseerd. Deze activiteiten en evenementen zijn zoveel mogelijk afgestemd op schoolvakanties en feestdagen om het publieksbereik te vergroten. Hierbij wordt zoveel mogelijk het credo 'geschiedenis doen' gevolgd. Naast demonstraties worden workshops en andere doe-activiteiten geprogrammeerd om bezoekers op een actieve wijze met de regionale en stadsgeschiedenis in aanraking te brengen. De evenementen en doe-weken richten zich inhoudelijk op een specifiek onderwerp of periode, zoals Romeinen, Vikingen of bijgeloof, waarbij ieder programmadeel ingaat op een deelfacet. Daarmee wordt voor het publiek op laagdrempelige wijze thematisch verdieping aangebracht.

Thema-activiteiten

Gedurende het openingsseizoen zijn gemiddeld twee keer per maand thema-activiteiten georganiseerd. De aftrap vond plaats met Pasen, waarbij ingegaan werd op de viering en betekenis van Pasen door de eeuwen heen. De herkomst van het paasei ritueel, de Christelijke paasmis en de relatie tussen de voedselvoorziening en de vastentijd tot Pasen werden voor bezoekers inzichtelijk gemaakt. Andere voorbeelden van thema-activiteiten zijn het themaweekend pottenbakken. Verschillende technieken om potten te bakken van de prehistorie tot de middeleeuwen werden gedemonstreerd. Zo werd de pottenbakkers oven gestookt en werden potten in een prehistorische kuiloven gebakken. Bezoekers konden zelf aan de slag met een draaischijf om te ondervinden hoeveel vakmanschap vereist is om potten te draaien.

De deelname van het preHistorisch dorp aan Hallo Cultuur! is dit jaar bijzonder succesvol geweest. Ruim 700 bezoekers werden ontvangen. Hetzelfde geldt voor de workshop varkens uitbenen. De varkens die ieder jaar in het preHistorisch Dorp te zien zijn worden in de traditionele slachmaand geslacht. Dit jaar is voor

het eerst een workshop voor publiek opengesteld, waarbij in samenwerking met cateraar (H)eerlijk Anders en vleesrokerij Reinders een workshop uitbenen is georganiseerd. De workshop was in korte tijd uitverkocht en een geslaagde pilot voor EM om te onderzoeken hoe we in de toekomst meer specifieke workshops en activiteiten voor specifieke doelgroepen kunnen organiseren die vanuit commercieel oogpunt een aanvullend verdienmodel kunnen vormen.

Vrijwilligers- en ambachtsweekenden

EM heeft circa 160 vrijwilligers, waarvan er circa 120 actief zijn op het gebied van re-enactment, levende geschiedenis en oude ambachten. Om deze grote groep vrijwilligers betrokken te houden bij het museum, wordt ieder eerste weekend van de maand een vrijwilligersweekend georganiseerd. In 2016 hebben in totaal 8 vrijwilligersweekenden plaatsgevonden, waarbij vrijwilligers hun kennis- en ambachtsvaardigheden aan het publiek demonstreren en tegelijkertijd te leren van andere vrijwilligers.

2 preHistorisch Dorp

EM wil deze kruisbestuiving de komende jaren intensiveren en is dit jaar gestart met ambachtsweekenden, waarbij vrijwilligers naast het vrijwilligersweekend éénmaal per maand diverse ambachten demonstreren, variërend van pottenbakken en smeden tot boogschieten. Hierdoor krijgt kennisoverdracht tussen vrijwilligers en publiek een structurele inbedding. Daarbij is ook het intergenerationeel leeraspect van groot belang. Veelal oudere vrijwilligers leren jong publiek en vrijwilligers ambachtsvaardigheden, terwijl jongeren generaties vanuit hun (digitale) beleefwereld ouderen weer nieuwe perspectieven op het verleden voorhouden.

In 2017 wil EM deze lijn verder verdiepen. Hiervoor is een nieuwe medewerker publieksvrijwilligers aangekomen die werkgroepen smeden, boogschieten, prehistorisch en middeleeuws, krijgskunst, pottenbakken en historisch koken gaat ondersteunen in de voorbereiding en uitvoering van ambachtdemonstraties.

Doe-weken

Voor de 'doe-weken' in de mei- en herfstvakantie worden veel bijzondere activiteiten geprogrammeerd waar bezoekers aan kunnen deelnemen. Voor de meivakantie was gekozen voor het thema Romeinen i.s.m. de landelijke Romeinen week, waardoor het programma ook onderdeel was van de landelijke themawEEK. De invloed van de Romeinen in de Kempen stond centraal met daarbij aandacht voor veranderingen in het dagelijks leven, variërend van eten, religie tot vermaak. Ook werd de impact van Romeinse uitvindingen en de Pax Romana gerelateerd aan het leven in de Kempen. Het thema van de herfstvakantie spitste zich toe op fabeldieren. De herkomst en Christelijke symboliek van middeleeuwse fabeldieren en bijgeloof werd in de vorm van een interactieve kinderspeurtocht op spannende wijze gepresenteerd. Daarmee sloot het museum aan bij de groeiende belangstelling in 'fantasy' door dit fenomeen historisch en symbolisch te duiden. De herfstvakantie werd met meer dan 4.200 bezoekers boven verwachting goed bezocht.

Zomervakantie

In de zomervakantie is het reguliere beleef-aanbod geïntensiveerd. Er waren meer tijdsgidsen aanwezig en meer verschillende workshops en activiteiten. Daarnaast moedigde EM vrijwilligers en re-enactors aan om gedurende de zomervakantie in het preHistorisch Dorp te wonen. Door de bewoning, waarbij vrijwilligers en re-enactors diverse werkzaamheden uit het dagelijks leven van vroeger uitvoerden, kwam voor het publiek het verleden nog meer tot leven.

Tijdens de zomervakantie werd thematisch sterk ingezet op het leggen van de verbinding tussen vroeger en nu, waarbij in rondleidingen, demonstraties en workshops telkens een alledaagse handeling als insteek werd gekozen om het publiek te laten ervaren hoe mensen dat vroeger deden. Zo werd voor het publiek zichtbaar dat mensen vroeger al tot heel veel in staat waren met de techniek van die tijd en dat zij daarin creatief en innovatief te werk gingen.

2 preHistorisch Dorp

Evenementen

Er zijn, naast het openingsweekend met Pasen, in totaal drie evenementen georganiseerd op het preHistorisch Dorp, namelijk 'Franken en Vikingen', 'Ridders en Jonkvrouwen' en 'Halloween'. Al deze evenementen zijn eerder door EM georganiseerd, waardoor is voortgebouwd op bestaande successen en de thematiek en formats verder ontwikkeld konden worden. Daardoor is naast de geijkte re-enactments (kampementen en demonstraties van ambachten en krijgskunst) bij Franken en Vikingen meer aandacht besteed aan de bredere historische context, zoals de opkomst van internationale handelsnetwerken, de overgang van natuur- en polytheïstische godsdiensten naar het Christendom.

Voor Ridders en Jonkvrouwen is de inhoudelijke programmering grotendeels uitbesteed aan Cranenburgh Events. Door specialisten in te huren kon met beperkte middelen een gevarieerder en kwalitatief hoogwaardiger programma worden neergezet. De krijgskunst en ambachtdemonstraties waren spectaculairder van opzet dan voorgaande jaren, waarbij bijzondere aandacht werd besteed aan de spanningen tussen de hertogdommen Gelre en Brabant en de rol van het kasteel van Eindhoven hierin. Dit evenement is zo opgezet dat bezoekers ook geprikkeld werden om hun bestaande beeld van middeleeuwen bij te stellen met aandacht voor etiquette, hygiëne en waarden en normen. Op deze wijze laat EM bezoekers ervaren dat normen en gebruiken altijd tijdsgebonden zijn, en dat wat wij nu heel normaal vinden, dat vroeger en in de

toekomst ook niet zal zijn. Op subtiele wijze wordt zo het thema culturele diversiteit vanuit de geschiedenis belicht.

De kwaliteitsslag in de evenementen was ook terug te zien in de bezoekersaantallen. Zo trok Franken en Vikingen 1346 bezoekers. Ook Halloween liet een stijgende lijn zien ten opzichte van de eerste editie in 2015. Desalniettemin zal Halloween in 2017 niet worden gecontinueerd. Inhoudelijke verdieping is begrensd en het relatief geringe publieksbereik legt een onevenredig beslag op de personeelscapaciteit en middelen tijdens de toch al drukke herfstvakantie. De noodzaak voor een additionele publiekstrekker is daarom bovendien vervallen.

2.3 Onderhoud

De inhaalslag in achterstallig onderhoud, ingezet in 2015, is dit jaar verder voortgezet. Rieten daken en rot houtwerk is zoveel mogelijk vervangen. Majeure renovatie vindt plaats aan de Schapenhoeve. Het paalwerk zal voor de opening van het seizoen 2017 geheel vernieuwd zijn. Tijdens de sluitingsperiode van 1 november 2016 t/m 1 april 2017 zal het grootschalige achterstallig onderhoud geheel zijn weggewerkt. Zodat vanaf medio 2017 de focus meer kan komen te liggen op het versterken van de authentieke historische uitstraling van het preHistorisch Dorp.

Belangrijkste bouwkundige en technische investering betrof de vernieuwing van de brandmeldinstallatie. Tevens is Liho als nieuw installatiebedrijf aangezocht om de brandmeldsystemen maandelijks te testen en te onderhouden. Bij aanvang van ingebruikname kampte EM nog frequent met valse meldingen. Inmiddels heeft het systeem zich gezet en functioneert het naar verwachting. Hierdoor is de brandveiligheid de komende jaren op het vereiste niveau geborgd.

De ambachtelijke rietdakter bij onderhoud aan een van de langschuren.

3 Collectie

3.1 Co-creatie in presentatie

EM heeft circa 23.000 cultuurhistorische en kunst objecten in beheer, maar beschikt niet over een vaste presentatieruimte. Dit vraagt om nieuwe strategieën in het ontsluiten van de collectie. Een integrale werkwijze gericht op zichtbaarheid, collectiemobiliteit en samenwerking vormen de leidende principes om zonder eigen presentatieruimte de collectie voor het publiek te ontsluiten en kennis en historische verhaallijnen te bundelen. Collectieactiviteiten komen vanuit deze denkwijze altijd tot stand in co-creatie met andere culturele- en maatschappelijke partijen.

Er is vanuit deze denkwijze met veel enthousiasme en energie samengewerkt met een grote diversiteit aan instellingen, variërend van de stichting vrienden van Berkenstaete, de TU/e boerderij Het Wasven, het Van Abbehuis en kunstenaars Anne Rensen. Voor het programma *Stad in Beweging* is voor het eerst met de Eindhovense collega-musea DAF Museum en Philipsmuseum inhoudelijk samengewerkt.

Tenslotte, is geïnvesteerd in het opbouwen van nieuwe relaties om toekomstige samenwerkingen mogelijk te maken, zoals met woningbouwvereniging St. Trudo voor de tentoonstelling 100 St. Trudo in 2017 in 't Veem op Strijp S. Daarnaast leidt EM samen met Stichting 18 September het initiatief Crossroads Eindhoven, waarbij met o.a. RHC/e, Eindhoven in Beeld en de gemeente Eindhoven programmatische aansluiting wordt gezocht bij Crossroads Brabant. Dat is een provinciaal programma over de Tweede Wereldoorlog met 2019 als hoogtepunt rondom de viering van 75 jaar bevrijding.

**‘Erfgoedmusea:
nauwer samenwerken.’**

Eindhovens Dagblad, oktober 2017

Tevens in de aanzet tot een nieuwe meerjaren presentatiestrategie samen met bureau EDHV geconcretiseerd tot een ontwikkelkader voor het meerjarenprogramma Museum in je buurt. Dit programma zal in het najaar van 2017 van start gaan en brengt Eindhovenaren in contact met de geschiedenis van hun stad door de collectie naar hen toe te brengen.

3.2 Publieksactiviteiten

Stad in Beweging In opdracht van wethouder Schreurs heeft EM het penvoerderschap vervuld voor het programma *Stad in Beweging*. Samen met het DAF Museum, Philips Museum, RHC/e en het Designhuis is een tweetal activiteiten ontwikkeld rondom het thema mobiliteit en stadsontwikkeling vanaf de wederopbouw jaren, namelijk een tentoonstelling en een mobiele presentatie. Deze activiteiten zijn in korte tijd tot stand gekomen zonder dat de betrokken instellingen eerder intensief hebben samengewerkt.

Aanleiding voor het programma was de restauratie van de VIPRE bus door het DAF Museum (zie kader). Daarbij is een verhaallijn ontwikkeld over hoe mobiliteit zich in Eindhoven na WO II heeft ontwikkeld en welke economische, sociale, culturele en technologische ontwikkelingen daaraan ten grondslag lagen. Ook op de persoonlijke geschiedenissen van Eindhovenaren lag een focus.

Op 14 en 15 mei vond tijdens de viering van 125 jaar Philips de eerste activiteit van het programma plaats. De VIPRE-bus werd voorzien van informatiepanelen in het Klokgebouw en op het 18 Septemberplein getoond. 3500 mensen zagen de bus. Tientallen bezoekers deelden hun persoonlijke herinneringen aan de bus. Daarvan zijn opnames gemaakt, die later in de tentoonstelling getoond zijn.

De tentoonstelling *Stad in Beweging. Mobiliteit in Eindhoven vanaf 1945* was vanaf 12 november 2016

3 Collectie

t/m 29 januari 2017 te bezoeken in het Designhuis. In totaal bezochten 712 mensen de tentoonstelling in 2016. Door de handen ineen te slaan, zijn de samenwerkende instellingen in staat gebleken om aan de hand van het thema mobiliteit de versplintering in het Eindhovense erfgoed veld tegen te gaan. De samenwerkende musea hebben aan één narratief gebouwd. Waarbij DAF de geschiedenis van autotechnologie en het DAF concern inbracht, Philips die van het eigen bedrijf in relatie tot de *company town* en het RHC/e rijk bronnen- en beeldmateriaal deelde en het Eindhoven Museum de brede sociaaleconomische en maatschappelijke context voorzag. Hierdoor is een tentoonstelling ontstaan, die meer is dan de afzonderlijke som der delen.

Weliswaar vielen de bezoekersaantallen van de tentoonstelling tegen, inhoudelijk en ook in collegiaal opzicht heeft de tentoonstelling een belangrijke impuls gegeven aan de onderlinge museale samenwerking. Hopelijk is deze samenwerking de opmaat naar een meer permanente plek waar de moderne stadshistorie van Eindhoven kan worden gepresenteerd. EM is voornemens om met de betrokken partijen een haalbaarheidsonderzoek hiertoe te initiëren.

Tentoonstelling Wasven

EM heeft van 24 september t/m 11 november een mini-expositie over het boerenleven in Eindhoven gehouden op de zolderverdieping van boerderijdomein Het Wasven in het stadsdeel Tongelre. Tien landschapsschilderijen uit de collectie zijn in een passende context gepresenteerd, waardoor het agrarische verleden van Eindhoven op tastbare wijze ontsloten is. De tentoonstelling trok 300 bezoekers. Deze mini-expositie is een voorbeeld van hoe met kleinschalige interventies EM in co-creatie met andere partijen minder voor de hand liggende thema's uit de Eindhovense geschiedenis op locatie presenteert.

Tentoonstelling 'Groeten uit Eindhoven' in het Van Abbe Huis

Op initiatief van kunstenaar Anne Rensen is in juli en augustus de expositie Groeten uit Eindhoven in het

Van Abbe Huis gehouden. Anne Rensen heeft hiervoor actief Eindhovenaren uit alle geledingen van de stad benaderd om hun eigen werk tentoon te stellen. Zij lieten daarin hun visie op de stad zien. EM is gevraagd om bij die interpretaties werken uit de kunstcollectie te voegen, zodat een verbinding werd gelegd tussen de artistieke weergave van de stad door verscheidende werken van uiteenlopende kunstenaars uit de museale collectie en het werk van inwoners van de stad.

De tentoonstelling is met meer dan 1100 bezoekers goed bezocht. EM heeft onder curatorschap van Anne Rensen een grote inhoudelijke bijdrage kunnen leveren aan de tentoonstelling.

Overige activiteiten

EM heeft voor de Stichting Vrienden van Berkenstaete een speciaal programma georganiseerd om met oud leerlingen herinneringen op te halen aan de tijd dat zij op deze meisjesschool in Son en Breugel zaten. Daarbij zijn voorwerpen uit de collectie getoond en aanleiding geweest tot een interactieve uitwisseling van herinneringen van de oud leerlingen enerzijds en kennisoverdracht vanuit onze collectiemedewerkers anderzijds. Er kwamen 60 bezoekers op de activiteit af en de lokale media besteedde aandacht aan deze bijzondere ontmoeting. De uitkomsten van deze activiteit vormde eveneens belangrijke input voor het te ontwikkelen programma Museum in je buurt.

Tevens zijn dit jaar meerdere rondleidingen in klein gezelschap in de depots gegeven om zo de stakeholders bekend te maken met de collectie en een basis te leggen voor toekomstige samenwerkingen.

3.3 Onderzoek

Vanuit de afdeling Collectie wordt ter voorbereiding aan exposities en activiteiten structureel onderzoek gedaan. Het merendeel van de onderzoekformatie bestaat uit vrijwilligers. Enerzijds maakt dat de continuïteit kwetsbaar, anderzijds is er grote betrokkenheid en loyaliteit onder deze vrijwilligers. Omdat EM

De VIPRE bus is in 1943 door de Nederlandse regering in ballingschap is bedacht om na de oorlog de schaarse transportmiddelen zo optimaal mogelijk te benutten voor de wederopbouw van de industrie in de regio. De VIPRE bus is een aanhanger met zitplaatsen voor passagiers, die aan een truck wordt gekoppeld. Zo konden aan het begin en einde van de werkdag werknemers van Philips en DAF vanuit de regio naar de fabrieken worden vervoerd en weer terug. Overdag werd dan de truck losgekoppeld en gebruikt om goederen te vervoeren. Op die manier konden de weinige trucks maximaal gebruikt worden. Ook de wijze waarop de exploitatie van de VIPRE bus werd geregeld was destijds bijzonder, namelijk via een aparte exploitatiemaatschappij VIPRE: Vervoer Industrieel Personeel Rayon Eindhoven. Met deze slimme en tegelijkertijd simpele oplossing bood Eindhoven het hoofd voor een aantal prangende vraagstukken door de organisatie niet per bedrijf te regelen, maar in breed verband.

Achtien stadgezichten uit de collectie van Eindhoven museum bij Groeten uit Eindhoven.

3 Collectie

onvoldoende middelen heeft om zelf een substantiële onderzoeksstaf in dienst te hebben, wordt intensief en structureel samengewerkt met het RHC/e, Eindhoven in Beeld en het Erfgoedhuis. Hierdoor kan in gezamenlijkheid de kennisontwikkeling op het vlak van erfgoed geborgd worden.

In 2016 heeft de afdeling Collectie op de eerste plaats een verdiepingsonderzoek gedaan binnen de thematiek van mobiliteit en stadsontwikkeling vanaf 1945. Daarnaast loopt een langdurige inhoudelijke samenwerking met de afdeling Bouwkunde van de TU/e en bijzondere leerstoel Noord-Brabants Erfgoed over het thema 'Industrial Past & Future'. Doel van dit samenwerkingsverband is om in 2017 of 2018 een gezamenlijke tentoonstelling over industrieel erfgoed en herbestemming te realiseren.

3.4 Collectiemobiliteit

Bruiklenen

Bij gebrek aan een eigen vaste expositieruimte stelt EM zich proactief op in het bruikleenverkeer vanuit onze collectie. EM faciliteert initiatiefnemers van tentoonstellingen actief in het gebruik van collectiestukken en is in staat om snel en flexibel in te springen op bruikleenverzoeken. Hierdoor kunnen ook kleinere musea en initiatiefnemers van exposities met een korte aanlooptijd in de meeste gevallen goed bediend worden. Op deze wijze kunnen werken uit de collectie elders voor het publiek ontsloten worden. EM communiceert hier ook actief over, zodat liefhebbers van de collectie worden geattendeerd op welke plekken collectiestukken zichtbaar zijn.

Naast een langdurige bruikleenovereenkomst met de afdeling archeologie van de gemeente Eindhoven, heeft EM dit jaar ruim 100 objecten uitgeleend. Daarbij zijn naast bestaande bruikleenrelaties ook nieuwe partijen aan de collectie verbonden, namelijk: Andreas Schotel Museum (Esbeek), Natlab (Eindhoven), het Textielmuseum (Tilburg) en Vincentre (Nuenen). De collectiemobiliteit heeft daarmee een regionale reikwijdte. Daarbij zijn met Natlab en het Vincentre langdurige

bruikleenovereenkomsten afgesloten, respectievelijk voor 5 en 10 jaar. Hierdoor zullen een sculptuur en 10 schilderijen in de vaste presentaties structureel zichtbaar zijn voor het publiek. Daarnaast zijn de banden met Eindhoven in Beeld versterkt door het aangaan van een duurzaam en structurele samenwerking wat betreft collectiemobiliteit. EM is een vaste 'leverancier' van objecten voor de wisselexposities van Eindhoven in Beeld.

3.5 Behoud en beheer

Registratie en ontsluiting

De verbetering die in 2015 is aangebracht in het registreren van objecten is in 2016 voorgezet. Objecten worden van alle zijden gefotografeerd en geregistreerd. Registratie vormt een constant deel in het collectiebeheer. In totaal zijn nu 7800 objecten volgens deze nieuwe richtlijnen geregistreerd.

Voor de digitale ontsluiting van objecten wordt gewerkt met Ad Lib. De eenmalige kosten om dit systeem te koppelen aan de website en andere databases zijn voor EM vooralsnog te hoog. Samen met de archeologische dienst van de gemeente Eindhoven worden de mogelijkheden onderzocht om beide collecties via eenzelfde systeem te ontsluiten. Mogelijk kunnen hierdoor kosten worden bespaard en kunnen de collecties van EM en archeologie integraal ontsloten worden. Dit zou de vindbaarheid en online zichtbaarheid van de Eindhovense historische collecties kunnen vergroten.

Depots

EM beschikt thans over drie depots, waarvan twee in het RHC/e en een bij Shurgard op aan de Ruysdaelbaan. De klimaatcondities in de laatste locatie zijn ondermaats. EM is samen met de Archeologische Dienst en de Afdeling Kunst & Economie van de gemeente Eindhoven gestart met de voorbereiding tot een gezamenlijk depot. Hierdoor kan de inhoudelijke samenwerking beter verankerd worden en kunnen kosten bespaard worden. De verwachting is dat de nieuwe depotlocatie medio 2017 betrokken zal worden.

4 Educatie

4.1 Educatie als speerpunt

EM heeft in 2016 ruim 14.000 educatieve schoolbezoeken gerealiseerd. Dat is circa 500 meer dan vorig jaar. Daarmee is EM één van de grootste cultuur-educatie aanbieders van de regio.

De educatieve schoolprogramma's richten zich voornamelijk op de midden- en bovenbouw van het primair onderwijs en de onderbouw van het voorgezet onderwijs. Alle educatieve programma's hebben betrekking op het aanbod van het preHistorisch Dorp. Op termijn zullen ook educatieve programma's voor de collectie worden ontwikkeld.

EM opereert vanuit de visie dat het verleden voor kinderen pas relevant wordt als zij dat zelf kunnen ervaren door 'geschiedenis te doen' en zich daarover te verwonderen. Verwondering krijgt letterlijk een plek in de bijzondere leeromgeving van het preHistorisch Dorp.

Onze programma's sluiten aan bij de doorlopende leerlijnen *Erfgoededucatie* en *Geschiedenis* en passen daarnaast binnen de kerndoelen *Oriëntatie op jezelf en de wereld* en *Kunstzinnige Oriëntatie*. Daarbij geven we invulling aan het receptief, creërend, reflectieve en analyserend vermogen door de nadruk te leggen op ervarend leren, het stimuleren van het oplossend en creatief vermogen en samenwerking. De programma's van EM lenen zich daarom uitstekend voor verdere didactische inbedding van *21st century skills*.

Voor de doorontwikkeling is dit jaar Femke Lockeffer als externe adviseur cultuureducatie ingehuurd. Zij heeft ruime ervaring in de museale en erfgoedsector. Haar expertise wordt ingezet om het ontwikkelproces te begeleiden en de communicatie richting scholen te verbeteren. Hierdoor is binnen de afdeling Publiek & Educatie meer ruimte om de seizoenmedewerkers die educatieve programma's uitvoeren intern op te leiden en te coachen in nieuwe didactische werkwijzen.

4.2 Co-creatie

Om onze sterke educatieve positie verder te versterken, is dit jaar gestart met de doorontwikkeling van de educatieve programma's. De doorlopende leerlijn erfgoededucatie en geschiedenis uit de *Culturele Ladekast* vormt daarbij het inhoudelijk kader. De didactische doorvertaling van 21st century skills krijgt zijn beslag in het opleidingsprogramma *Cultuur & ik* dat Culturstation van CKE samen met Fontys en Korein in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit heeft ontwikkeld. De teamleider van de afdeling Publiek & Educatie heeft het opleidingstraject van Cultuur & ik gevolgd en is hierdoor beter geëquipeerd om zijn educatief medewerkers te coachen in het maken van de omslag van groepen leiden naar begeleiden. Hierdoor kunnen ook explicieter verbanden tussen de activiteiten en 21st century skills worden aangebracht.

In de doorontwikkeling en vernieuwing van educatieve programma's en activiteiten werken we in co-creatieve processen met het onderwijs, voor- en naschoolse opvang en culturele instellingen. In dat kader hebben de banden, die we vorig jaar met het onderwijs, BSO's en de sector hebben aangehaald, geleid tot een viertal concrete samenwerkingen:

1 Focusgroep met docenten van basisschool de Reigerlaan en de Molenwiek. Met deze focusgroep worden de bestaande programma's opnieuw tegen het licht gehouden. De didactische uitgangspunten van Cultuur & ik krijgen in co-creatie met de docenten een concrete invulling. De leerlingenraad van basisschool Reigerlaan zal in 2017 ook bij dit proces betrokken worden als eerste aanpassingen aan de bestaande programma's worden uitgetoetst en geëvalueerd.

2 Historische bouwplaats met het Sondervick College uit Veldhoven. Mavo 2 leerlingen werken in het preHistorisch Dorp mee aan de bouw van de inheems Romeinse schuur. Het programma is een pilot die erop gericht is om een aanvullende

4 Educatie

leeromgeving te bieden ten opzichte van de school. Het ontwikkelen van materiaalgevoel en ruimtelijk inzicht (zonder computerprogramma's en heel nauwkeurige meetinstrumenten) vormen daarbij de belangrijkste aanvullende competenties t.a.v. schoolomgeving. Vanaf december is wekelijks een telkens wisselende groep van 15 leerlingen samen met hun docenten en de teamleider en vrijwilligers van de technische dienst van het museum aan de slag gegaan. Daarmee wordt een eigentijdse invulling gegeven aan het meester-gezelschap, waarbij jongeren niet alleen van onze veelal oudere vrijwilligers leren, maar onze vrijwilligers ook leren omgaan met jong publiek.

3 Atelier in de Wijk is een pilotproject van de Bibliotheek Eindhoven om middels de methodiek van Reggio Emilia het creatieve vermogen van kinderen te stimuleren. Het preHistorisch Dorp vormde de eerste pilotlocatie. Van 25 juli t/m 18 augustus was van maandag t/m donderdag een speciaal ingericht creatief atelier voor het reguliere museumpubliek toegankelijk in de Runderhoeve. Een educatief medewerker en kunstenaar begeleidde het proces vanuit de bibliotheek.

Ouders werden gevraagd om vooral hun kinderen te observeren en de creatieve opdrachten die de kinderen zelf kozen zo min mogelijk te sturen. Ouders reageerden enthousiast op de wijze waarop zij de creatieve talenten van hun kinderen konden gadeslaan. De medewerkers van de bibliotheek documenteerden het proces intensief en deelden tussenresultaten uit in het atelier. EM faciliteerde het project.

In totaal bezochten 575 mensen het atelier, waarvan 352 kinderen. Het publiek waardeerde deze eigentijdse toevoeging aan het zomerprogramma van het preHistorisch Dorp.

4 Stedelijk Basisprogramma Creativiteit, waarbij EM met de Bibliotheek Eindhoven, CKE, Korein, Parktheater, PSKE en het Van Abbe Museum werkt aan het creëren van rijke leeromgevingen voor kinderen en het stimuleren van de creatieve ontwikkeling van kinderen. Daarbij is het streven om binnen het Eindhovense model van SPIL-centra verbindingen te leggen tussen het onderwijs en de voor- en naschoolse opvang onderling en met culturele instellingen. De initiatief nemende partijen hebben in 2016 een gezamenlijk haalbaarheidsonderzoek gefinancierd en een stuurgroep en educatieve werkgroep opgericht. EM zit bij monde van haar directeur de stuurgroep voor. De educatieve werkgroep wordt geleid door het Cultuurstation. Na de eerste verkennende fase en het opstellen van kaders, zullen de eerste pilots in 2017 van start gaan op twee SPIL-centra.

Naast deze samenwerkingsprojecten, heeft EM dit jaar de banden met de BSO's aangehaald. Waar voorgaande jaren bezoek vanuit BSO's en kindervakantieweekorganisaties sporadisch was, zien we nu groepen kinderen in buitenschools verband met grote regelmaat het museum bezoeken. Met een aantal BSO's is speciaal een jaarabonnement bedacht om herhaalbezoek te stimuleren.

4 Educatie

4.3 Creatief partnerschap

EM is met het Van Maerlantlyceum een creatief partnerschap aangegaan. Doel is een langdurige samenwerking op te bouwen en het preHistorisch Dorp als aanvullende leeromgeving in te zetten voor het geschiedenisonderwijs. Omgekeerd zullen educatief medewerkers van EM ook lessen of instructies gaan verzorgen op de schoollocatie, zodat het museum ook ervaring op gaat doen met extramurale educatieve activiteiten. Voor de uitwerking van het creatief partnerschap en de ontwikkeling van een eerste programma is € 10.000 subsidie verkregen van Erfgoed Brabant vanuit de regeling van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Voor de ontwikkeling van het eerste educatieve programma binnen het creatief partnerschap is gekozen voor de periode van de Nederlandse Opstand. Dit is verplichte examenstof voor havo en vwo en komt zowel in het tweede jaar van de onderbouw als het vierde en vijfde jaar van de bovenbouw in het curriculum aan bod. Leerlingen krijgen op school de lesstof aangereikt en krijgen de opdracht om op basis hiervan een script te ontwikkelen waar zij in het preHistorisch Dorp vervolgens een fotoreportage of film van maken.

Daarbij moeten zij zich zowel verdiepen in de historische gebeurtenissen als in de materiële cultuur, zoals kleding, gebruiksvoorwerpen en wapentuig. De leerlingen zullen zelf acteren in de foto-filmscenes en ervaren hoe het is om historische kleding en attributen te dragen en te gebruiken. Hierdoor bekijft de lesstof op een levende manier en worden ook 21e eeuwse vaardigheden, zoals samenwerken, creativiteit en oplossend vermogen ontwikkeld.

Geschiedenisdocente Paula van de Kerckhof ontwikkelt het inhoudelijk programma. Zij is werkzaam bij het Van Maerlantlyceum en tevens rondleider in het preHistorisch Dorp. Ze kent daarom beide organisaties goed en kan vanuit die hoedanigheid zowel inhoudelijk als organisatorisch de juiste verbindingen leggen. In (het najaar (van) 2016 is het inhoudelijk kader voor het programma ontwikkeld. In februari 2017 gaan de pilots met havo 4 en vwo 5 van start, waarna in september of oktober havo en vwo 2 volgen. De onderbouw was oorspronkelijk in het najaar van 2016 gepland. Omdat het Van Maerlantlyceum aanpassingen in het geschiedenis curriculum doorvoerde, werd het wenselijker geacht dit uit te stellen tot volgend schooljaar.

5 Cultureel & maatschappelijk ondernemerschap

5.1 Maatschappelijk ondernemerschap

EM bevordert met haar collectie en het preHistorisch Dorp maatschappelijke verbindingen. Dat doen we vanuit de overtuiging dat een museum in essentie gaat over ontmoeten in de dubbele betekenis van het woord. Het museum is een plek van onthaasting (ont-moeten) waar mensen zich los kunnen maken en kennis, ervaringen en inspiratie opdoen. Reflectie en inspiratie nodigen uit tot uitwisseling van ideeën en verhalen. EM wil bovenal een plek zijn waar ontmoetingen plaatsvinden en waar mensen zich maatschappelijk nuttig kunnen maken en voelen. Vrijwilligerswerk geeft hier in belangrijke mate vorm aan, waarbij we actief inzetten op talentontwikkeling van onze vrijwilligers en als stageplaats voor uiteenlopende opleidingen.

Vrijwilligerswerk en maatschappelijke activatie

EM biedt een breed pallet aan vrijwilligerswerk, variërend van registratie en documentatie in het collectiedepot, receptie, historisch kledingatelier tot dierverzorging, groenbeheer en onderhoudswerkzaamheden. In totaal zijn ruim 160 vrijwilligers bij EM actief. Het afgelopen jaar hebben we een stijging gezien in het aantal vrijwilligers dat zich op dagelijkse en wekelijkse basis inzet voor het museum. Zonder de inzet van deze vrijwilligers kan het museum haar taken niet vervullen. De toenemende betrokkenheid van vrijwilligers maakt dat EM met dezelfde middelen steeds meer kan doen.

Een groot deel van onze vrijwilligers zet zich in, omdat zij naast hun andere werkzaamheden een maatschappelijke bijdrage willen leveren of hun hobby willen beoefenen. EM biedt daarbij ook plek aan vrijwilligers die al dan niet tijdelijk moeilijk meekomen in de maatschappij. Het betreft mensen die kort en langdurig werkloos en/of arbeidsongeschikt zijn, soms sociaal geïsoleerd zijn geraakt of te maken hebben met ingrijpende privéomstandigheden, zoals hulpschuld-sanering. EM biedt hen een plek waar zij zich naar vermogen kunnen inzetten en even los kunnen komen van hun dagelijkse vaak zeer ingrijpende zorgen. Dat

kan alleen als EM haar bezoekers, medewerkers en vrijwilligers een veilige werk- en bezoekomgeving biedt.

Juist omdat we onze maatschappelijke rol steeds beter vervullen, hebben we ons vrijwilligersbeleid dit jaar aangescherpt. Alle vrijwilligers en medewerkers moeten een verklaring omtrent het gedrag (VOG) kunnen overleggen. Er is een procedure opgesteld om eventuele ongewenste gedragingen en vertrouwenskwesaties op een zorgvuldige manier te kunnen melden en bespreekbaar te maken. Ook de organisatiewaarden gastvrij, veilig en doelgericht zijn daarbij terugkomend onderwerp van gesprek. Tevens is een vertrouwenspersoon aangesteld. Het nieuwe vrijwilligersbeleid zet ook in op scholing en opleiding van vrijwilligers. Daarin is onderscheid gemaakt tussen drie groepen vrijwilligers op basis van frequentie waarop zij werkzaamheden verrichten. Het beloningsbeleid is hierop aangepast, waarbij het principe gehanteerd wordt dat hoe meer je voor het museum doet, hoe meer het museum in jou investeert.

Het is mooi om te zien dat sommige vrijwilligers het museum na verloop ook weer verlaten omdat ze na jarenlange werkloosheid weer een baan hebben gevonden. Door het vrijwilligerswerk bij EM zijn zij maatschappelijk actief gebleven en hebben zij certificaten behaald in bijvoorbeeld BHV en gastvrijheidsbeleving, waardoor de kansen op herintreding op de arbeidsmarkt zijn vergroot.

Naast onze eigen vrijwilligers zijn we dit jaar ook samenwerkingen gestart met zorginstellingen Severinus en De Seizoenen. Iedere dinsdagmiddag helpen cliënten van Severinus mee in het groenonderhoud. Vanuit Severinus gaat een vaste begeleider mee, waardoor de onderlinge communicatie vlot verloopt en de cliënten op professionele worden aangestuurd. De Seizoenen voert met zorgcliënten die werkzaam zijn bij De Gennep Hoeve, op regelmatige basis groenklussen in en rondom het preHistorisch Dorp uit.

5 Cultureel & maatschappelijk ondernemerschap

Stages

EM biedt stageplaatsen op alle opleidingsniveaus en draagt in de breedte bij aan talentontwikkeling van jongeren en jongvolwassenen. Omgekeerd stellen stageplaatsen het museum in staat om betaalbaar onderzoek te laten doen naar uiteenlopende onderwerpen, die bijdragen aan de kennisontwikkeling van de organisatie. Stageplaatsen zijn daarmee van groot belang en stellen EM in staat om de benodigde data en inzichten te vergaren voor voornamelijk collectie activiteiten en marketing. In 2016 hebben in totaal 10 scholieren en studenten stage gelopen. Hieronder staan per afdeling de stages weergegeven met de betreffende stageonderzoeken en werkzaamheden:

- o Marketing:
 - Onderzoekstage naar positionering Eindhoven Museum en de collectie in het bijzonder vanuit Commerciële economie & Leisure management aan Fontys Hogeschool in Eindhoven. Periode 8 feb t/m 3 juni.
 - Onderzoekstage naar sponsoring vanuit Commerciële economie aan Avans Hogeschool in Den Bosch. Periode; 29 aug 2016 t/m 27 jan 2017.
 - Onderzoekstage naar storytelling vanuit Communicatie aan Fontys Hogeschool in Eindhoven. Periode 1 sep 2016 t/m 1 mrt 2017.
- o Collectie:
 - Onderzoekstage ter inhoudelijke voorbereiding van diverse tentoonstellingen vanuit Cultureel erfgoed aan Amsterdamse Hogeschool voor de kunsten. Periode; 8 februari t/m 10 juni.
 - Onderzoekstage en voorverkenning van Museum in je buurt vanuit Kunstgeschiedenis aan Universiteit van Lille. Periode 20 sep t/m 23 dec.
- o Publiek & Educatie:
 - Stagiair vanuit De Rooi Pannen niveau 3/4 in Tilburg. Periode; 23 mrt t/m 1 jun.
 - Twee stagiairs vanuit Novalis college in Eindhoven. Periode 17 okt t/m 21 okt.
- o Commercie:
 - Stagiair op receptie vanuit De Rooi Pannen in Eindhoven. Periode 22 mrt t/m 10 jun.

- o FD:
 - Stagiair groenonderhoud vanuit Helicon Opleidingen Groenschool. Periode 15 sep t/m 31 nov.

5.2 Cultureel ondernemerschap

EM heeft de ambitie om het eigen verdienvermogen de komende jaren te vergroten. Dat doen we op de eerste plaats door de omzetten van kaartverkoop, educatieve programma's, de museumwinkel en horeca en arrangementen te vergroten. In 2016 zijn in de bedrijfsvoering diverse stappen gezet om het eigen verdienvermogen te vergroten, zoals verderop beschreven. De museumwinkel is opnieuw ingericht en er is een nieuw assortiment aan artikelen ingekocht. Samen met de vrijwilligers van receptie is slim gekeken naar welke artikelen goed verkopen. Op die lijn is vervolgens verder ingekocht met een stijging van de omzet als resultaat.

Op het vlak van fondsenwerving heeft EM ook substantieel vooruitgang geboekt. Voor de Tijd kijker en het creatief partnerschap zijn alle fondsenaanvragen gehonoreerd en in totaal voor € 85.000 aan bijdragen toegezegd. Het merendeel van deze middelen zal overigens in 2017 besteed worden in de uitvoering van de projecten.

Op het vlak van sponsoring staat EM aan het begin en zijn de eerste voorbereidende stappen gezet. Eind 2016 is gestart met het traject Wijzer Werven. Daarnaast heeft het museum actief netwerken bijeenkomst georganiseerd en bezocht om potentiële sponsors en afnemers van arrangementen kennis te laten maken met het museum. Een voorbeeld hiervan is een bezoek van het initiatief Liefde voor de Stad, waarbij circa 40 prominente Eindhovenaren het museum bezochten. Ook is Rotary club Eindhoven Welschap op bezoek geweest en heeft EM een netwerk evenement van het WTC Netwerk Eindhoven bezocht om het eigen netwerk op te bouwen.

5 Cultureel & maatschappelijk ondernemerschap

5.3 Bedrijfsvoering

ICT

Er is dit jaar veel geïnvesteerd in ICT om werkprocessen te professionaliseren. Zo is de boeking- en planningssoftware uitgebreid en hebben medewerkers training ontvangen, waardoor boekingen, capaciteitsplanning en facturatie meer op elkaar zijn afgestemd. Digitale werkprocessen zijn ook verbeterd door de aanleg van een glasvezelnetwerk, introductie van ´remote desktop en uitbesteding van ICT diensten aan Javelin. Hierdoor is het aantal storingen verminderd, de snelheid van systemen toegenomen en hebben medewerkers ook op externe locaties toegang tot het bedrijfsnetwerk.

Sales en boekingen

Begin 2016 kampte EM met een terugloop van circa 30% in educatieve en commerciële boekingen. Met succes is een nieuwe manier van werken geïntroduceerd om deze terugval in te lopen. De aanvankelijke terugloop in het begin van het jaar is omgebogen tot een verhoging van 500 leerlingen in het educatieve bezoek ten opzichte van 2015. De omzet aan commerciële arrangementen is hierbij enigszins achtergebleven. De ombuiging naar een proactieve dienstverlening richting scholen heeft voorrang gekregen.

Op basis van de stijgende boekingen en omzetten in de tweede helft van 2016, is de verwachting dat arrangementen in 2017 tenminste gelijk op zullen lopen met de begroting en waarschijnlijk de prognoses zullen overstijgen. Hieraan ligt ten grondslag dat in september de keuze is gemaakt om alle aanvragen m.b.t. groepsarrangementen, familiedagen, feesten & partijen en commerciële terreinverhuur onder te brengen bij de manager bedrijfsvoering en commercie. Dit heeft geleid tot een verhoogde omzet van arrangementen en meer ruimte bij de medewerker sales en boekingen om zich te concentreren op de educatieve boekingen.

Uitbesteding niet-primaire bedrijfsfuncties

Om groei in bezoekers en daarmee samenhangende inkomsten te faciliteren zijn niet-primaire bedrijfs-

functies uitbesteed. Hierdoor kan personele capaciteit maximaal worden ingezet op museale activiteiten, zodat aandacht voor innovatie, inhoudelijke vernieuwing en publieksbereik volle aandacht in de organisatie krijgt. In dit kader zijn het kledingatelier en de museumhoreca uitbesteed.

Ghemertse Luyden wordt voor 8 uur per week ingehuurd om de afhandeling verhuur van kledingpakketten aan externen, reparatie van kleding en het uitdelen en innemen van historische kleding voor werknemers te verzorgen. Daarnaast brengt Ghemertse Luyden specifieke kennis van historische kleding en verstelwerk in, waardoor de vrijwilligers op het kledingatelier adequaat begeleid en geïnstrueerd worden.

De museumhoreca in Herberg d'n Bonten Os is uitbesteed aan (H)eerlijk Anders (HA). Dit is een lokale cateraar die veel met biologische en streekproducten werkt en qua bedrijfsfilosofie goed aansluit bij EM. Doordat HA de volledige exploitatie van de herberg op zich heeft genomen is de keuze en kwaliteit van het assortiment verbeterd. Daarbij is tevens een professionaliseringsslag gemaakt in de bediening. Dit heeft zich ook vertaald in een omzetstijging van circa 150%. HA is een partij gebleken die autonoom de herberg kan uitbaten, waardoor de museumorganisatie wordt ontzorgd en museum personeel niet langer op deze functie ingezet hoeft te worden.

6 Marketing

6.1 Marketingstrategie

De marketingstrategie van EM is dit jaar fundamenteel aangepast. Er is gekozen om voor het openluchtmuseum de naam preHistorisch Dorp in te voeren en dit als apart merk te promoten. Eindhoven Museum blijft van toepassing op alle collectieactiviteiten en de organisatie als zodanig. Voor de collectieactiviteiten en het preHistorisch Dorp worden aparte communicatiekanalen gebruikt, omdat ieder onderdeel van het museum andere doelgroepen aanspreekt. Hiervoor zijn aparte Facebook pagina's, webpagina's, folders en nieuwsbrieven ontwikkeld.

Met de (her)introductie van de naam preHistorisch Dorp is de bekendheid en herkenbaarheid van dit deel van het museum merkbaar vergroot. Om dit effect te versterken is een aparte huisstijl ontwikkeld die het authentieke 'oergevoel' van het preHistorisch Dorp op een herkenbare en frisse manier uitdraagt. Bestaande communicatiemiddelen zijn vernieuwd, waarvan de website de belangrijkste is. Een sterk visueel gerichte communicatie is daarbij leidend. Daarvoor is ook een herkenbare fotostijl ontwikkeld. Hierdoor kan met beperkt tekstgebruik het publiek helder en pakkend worden verteld waar het preHistorisch Dorp over gaat en wat er te doen is. Voor de collectie is voor een meer zakelijke vormgeving gekozen, die recht doet aan een eigentijdse presentatie van het 19e en 20e eeuwse erfgoed. Deze dient met de ontwikkeling van nieuwe collectieactiviteiten nog verder ontwikkeld te worden.

EM heeft dit jaar meer ingezet op actieve marketingacties en dat heeft tot goede resultaten geleid. Tijdens de viering van 125 jaar Philips op 15 mei stond EM bij de kinderactiviteiten in het Evoluon met een VR-proefopstelling en prehistorische kano's. Tijdens Hallo Cultuur! was EM met een legioen Romeinen zichtbaar op de markt in Eindhoven. Beide acties hebben meer dan een verdubbeling van bezoekersaantallen geleid op de dag zelf en de dag na de actie. Met het Eindhovens Dagblad heeft EM speciale lezersacties opgezet om binding met de lokale media en Eindhovenaren te versterken.

6.2 Marketingbereik

EM heeft een Google Grant en zet Google-analytics en meetsystemen van sociale media in om het marketingbereik te monitoren. De online marketing is verder geprofessionaliseerd. Op Facebook zijn gerichte berichten op een nieuwe manier gepromoot om het bereik te vergroten. Slimme marketingacties, die aansluiten op de actualiteit, worden gecombineerd met een visueel aansprekendere manier van communiceren. De impact van online promotieacties is hierdoor substantieel vergroot. Zo zijn met gerichte like&win-vrijkaartjescampagnes het aantal 'likes' van de Facebookpagina van het preHistorisch Dorp met meer dan 3.000 gegroeid.

Ook de nieuwe website leverde meer bezoek op. De naamsverandering, een gebruiksvriendelijkere opzet en betere vindbaarheid door de toepassing van ad-words maakte dat het website bezoek met 44% steeg. Het relatief minder gestegen aantal 'pageviews' hangt samen met de keuze om zoveel mogelijk bezoekersinformatie makkelijk vindbaar op de homepage te zetten.

Samenwerkingen met landelijke partners zoals ANWB, Lidl en Albert Heijn vergroten het publieksbereik en naamsbekendheid. Ook lokale samenwerking zoals met Rabobank Eindhoven-Veldhoven rond de Rabo Museumkidsweek zorgt voor een grotere impact bij het publiek. Op provinciaal niveau was preHistorisch dorp zichtbaar aanwezig en onderdeel van het historische evenement De Wereld van Jeroen Bosch, in het kader van het Bosch-jaar, in 's Hertogenbosch.

6 Marketing

Over de gehele linie is het online marketingbereik sterk verbeterd ten opzichte van 2016, zoals in het onderstaande overzicht is te zien:

	2016	2015	% VERSCHIL
Website bezoek	106.328	73.944	44%
Pageviews	363.580	321.449	13%
Facebook volgers	5.038	1.735	190%
Twitter volgers	1.198	1.150	4%
Instagram volgers	647	0	100%

Ook het aantal artikelen en uitzendingen in de media is toegenomen ten opzichte van vorig jaar.

	AANTAL PUBLICATIES	GEM. BEREIK	
Eindhovens Dagblad	4	80.000 oplage	320.000
ED stadseditie	5	21.000 oplage	105.000
ED.nl	8	100.000 per dag	800.000
Dichtbij.nl	9	10.000 per dag	90.000
Groot Eindhoven	4	137.000 oplage	548.000
Studio040 televisie	6	60.000 per dag	360.000
Studio040 online	8	onbekend	onbekend
Omroep Brabant tv	1	540.000 per dag	540.000
AllesoverGeschiedenis	3	23.000	69.000

Even in de wereld van Jeroen Bosch

Terwijl het leven voortraast in de wereld anno 2016 is er één klein dorpje in Brabant dat brutaal voortleeft in het verleden. Onder andere in de Middeleeuwen van schilder Jeroen Bosch.

onze correspondent
Lucas Nuchelmans
Eindhoven

Bezoekers konden gisteren in het preHistorisch Dorp, sinds dit jaar weer de officiële naam van het Openluchtmuseum, proeven van de tijd waarin Jeroen Bosch leefde én inspiratie opdeed voor zijn opmerkelijke en vaak bizarre schilderijen. „In het jaar van Jeroen Bosch wordt eindeloos verhaald over zijn werk en zijn leven, maar nauwelijks in wat voor wereld hij leefde tussen zijn geboortjaar 1450 en sterfjaar 1516”, vertelt Mike Verdonk van het preHistorisch Dorp. „Vandaag kunnen de mensen in een groot deel van het dorp kennismaken met die wereld.”

En dat is me het wereldje wel, blijkt al snel. Een wereld waar het verschil tussen een kwakzalver en professor vaak flinterdun bleek en ook een wereld waarin de meeste mensen vaak maar één stel kleding hadden. „Kleding was toen duurder dan een huis”, vertellen de spinsters Tineke, Ella, Mariëlla en Pimmie bij het Weverhuis in

▲ Ook wevers en spinners waren present gisteren in het preHistorisch Dorp, de tijd waarin schilder Jeroen Bosch leefde. FOTO: JEAN PIERRE RE...

het dorp aan het voor dit jaar omgedoopte Jeroen Boschplein. „Familieleden erfdan dan ook de kleding van overledenen.”

Het was ook een tijd van bijgeloof en magie. Zo verhaalde professor Alchemisticus Bombasticus over alchemie, tovenarij en heksarij. Hij ontdekte zelfs tussen de toeschouwers een paar heuse hek-

sen. Net zoals dat vroeger lemaal passend in de wereld van Jeroen Bosch was het na de naamde rariteitenkabin-

Luc (10), Lara (11) en Peter Schellekens genic dorpsplein van een ondoordoch verse Middeleeuwse kook. „Voor de interbezoekers is leuk en o

• Directeur Ward Rennen van het Eindhoven Museum toont een banier met daarop een van de zes 'iconen' die evenveel periodes van het openluchtmuseum symboliseren. Foto Kees Martins/fotomuseumhof

Openluchtmuseum heet weer preHistorisch Dorp

door Rob Burg
e-mail: r.burg@ed.nl

met het stadshistorisch museum”, vertelt Rennen. „We hebben besloten terug te gaan naar de oorsprong. De naam 'prehistorisch dorp' roept een warm gevoel op bij de Eindhovenaren. Het is een goede merknaam. Historisch dorp is geen alternatief, want te algemeen. Bovendien zijn er daar al veel van in Nederland. Een prehistorisch dorp is er maar één.”

Op Eerste Paasdag opent het historisch dorp weer zijn poort voor het publiek. Na dertig is een schuur uit de ijzertijd loopt; het pand was aan het

eind van zijn levensduur gekomen, aldus Rennen. „Op dezelfde plek gaan we een Romeins bijgebouw zetten, van acht bij vier meter groot. Een historische bouwplaat – waarvoor vrijwilligers zich overigens nog kunnen melden – gaat dit gebouw op ambachtelijke en authentieke wijze bouwen. Bezoekers van het park kunnen meehelpen, als ze willen. Er moeten onder meer bomen worden geschild en houten pennen geslagen.” Ook de komende jaren wil het preHistorisch Dorp nieuwe, oude gebouwen bijplaatsen. „Maar wel op eigen terrein. Er is nog ruimte genoeg. We hebben geen plannen om uit te breiden.”

Tijdens het openingsweekend, op 27 en 28 maart kunnen bezoekers ruim vijftig historische demonstraties, workshops en activiteiten bijwonen.

In het Prehistorisch Dorp kennen ze geen bouwvak

Er wordt hard gewerkt in het prehistorisch Dorp in Eindhoven. Maar op deze bouwlocatie is geen sprake van ronkende shovels, bouwliften, kranen, snerende zagen en luid getimmer.

onze correspondent
Lucas Nuchelmans
Eindhoven

De bouwwereld geniet momenteel van een welverdiende vakantie, maar in het Prehistorisch Dorp werkt noest werkvolk door aan een nieuwe 'inheems-Romeinse' boerenschuur. „Gebouwd met de kennis, techniek en materialen die de Romeinen toen naar deze streken hebben meegebracht”, legt Serge Coumans uit.

Als historisch architect begeleidt hij de bouwwerkzaamheden. „Wij willen de schuur historisch zo correct mogelijk bouwen. Met alleen gereedschap uit die tijd zoals bijlen en beitels, materiaal uit de directe omgeving zoals hout, twijgen, stro, riet en leem en de manier van bouwen door boeren van tweeduizend jaar geleden. Ook het verwerken van complete bomen tot palen en balken van allerlei formaat doen we zelf.”

Op dit moment staan de meeste verticale balken in de grond en kun je zien hoe groot de schuur wordt. „Voor deze schuur hebben we het hout van zo'n vijftien eiken nodig, dertig essen en elzen, veel twijgen en zo'n drieduizend kilo stro en riet voor het dak”,

▲ Leo Wolterbeek (r) plaatst samen met twee vrijwillige eiken palen voor een nieuwe schuur in het Prehistorisch Dorp.

somt prehistorisch bouwmeester Leo Wolterbeek uit Badhoevedorp op. Hij was ruim dertig jaar geleden ook betrokken bij de eerste bouwactiviteiten in het Prehistorisch Dorp.

De afgelopen weken, er wordt niet elke dag gewerkt en voor het overgrote deel met vrijwilligers, waren zwaar met het plaatsen van loodzware, meterslange eikenhouten palen. Zonder moderne he-

technieken maar veel pure mankracht. Watergebeurt met het blote of bindingsbalken worden met houten pennen die zoekers worden gemaakt.

Het ontwerp van de schuur is acht bij vier met een dak van riet is gebaseerd op een ruim tweeduizend jaar schuur waarvan de resten werden opgegraven in H

PreHistorisch Dorp vol met draken, weerwolven en basilissen

Een feniks vang je met kaneel

Na een bezoek aan het preHistorisch Dorp hoef je nooit meer bang te zijn voor draken, weerwolven of feniksen. Maar het uitstapje is alleen iets voor echte dappere binken en meiden.

door Lucas Nuchelmans
Eindhoven

Hier was dit weekend gisteren in het preHistorisch Dorp. Met draken, weerwolven, feniksen en allerlei andere mythische monsters. Vaak erge wezens die perfect passen bij herinneringen aan het adereinde Halloween. „De middeleeuwse schilder Jeroen Bosch heeft jellie nodig bij zijn zoektocht naar inspiratie”, vertelt directeur, de mede van Bosch, van het begin van een sprookjeswereld. „Maar omdat het eng is moet iedereen eerst een proof afleggen. Want alleen zij die slim en dapper zijn en kunnen samenwerken, maken kans tot een succes. Dat is nodig om een opdracht te vervullen van de sprookjeswereld. Terwijl de echte kinderen aan hun ouders wapen de twee boeven dapper het hof binnen. Het is eromdat en je niet bijta ners. Er ligt een skiet en nog een schiedel en uit een boek klinkt de riepende stem van de slapende

▲ Tijdens de speurtocht in het preHistorisch Dorp moeten kinderen ook een eng weerwolf verjagen.

van Geertruidenberg poppen om het duistere dierland binnen te gaan. Dat is nodig om een opdracht te vervullen van de sprookjeswereld. Terwijl de echte kinderen aan hun ouders wapen de twee boeven dapper het hof binnen. Het is eromdat en je niet bijta ners. Er ligt een skiet en nog een schiedel en uit een boek klinkt de riepende stem van de slapende

ne boertje knikt met een wat bleek gezicht. „Maar het is ook leuk en we hebben geleerd dat je een feniks kunt vangen met wierook, ners en kaneel.”

Geenovereen Kees en Gedy van Klaas Jeroen het ginsland aan. „We zijn het nooit eerder geweest maar het is hartstikke leuk en de kinderen ners en nog wat van op ook.”

Een stukje verder moeten kinderen de riet stelen van de

6 Marketing

5.3 Publieksonderzoek

Met de groei-doelstellingen voor ogen, heeft EM in 2016 sterk geïnvesteerd in het professionaliseren van publieksonderzoek. Het vergroten van het marketingbereik begint immers met een beter inzicht in bezoekerservaringen. In 2015 is het Continue Bezoekersonderzoek van Hendrik Beerda Consultancy ingevoerd om bezoekerservaringen in het preHistorisch Dorp te meten. Dit jaar hebben 395 bezoekers meegedaan aan het onderzoek t.o.v. 85 respondenten in 2015. Hierdoor zijn de data representatiever. De net promotor score is met 39 gelijk gebleven aan vorig jaar. Een bezoek aan het preHistorisch Dorp werd gemiddeld met een 8,3 beoordeeld t.o.v. 8,1 in 2015. De bezoekers lijken de kwaliteit van het aanbod meer te waarderen, maar de net promotor score geeft ook aan dat EM nog stappen te nemen heeft om de binding en 'fan-basis' met bezoekers te vergroten.

De bezoekerservaringen van kinderen zijn met behulp van de enquête van de Museuminspecteurs in kaart gebracht. Dit jaar deden hier 45 kinderen aan mee. Meer dan een verdubbeling ten opzichte van vorig jaar. Het preHistorisch Dorp scoorde goed en had met een gemiddeld waarderingcijfers van een 8,3 een gedeelde tiende plaats en won hiermee een Kidsproof Award van de Nederlandse Museumvereniging.

De internationale reizigerswebsite Tripadvisor beoordeelt preHistorisch Dorp met het certificaat van uitmuntendheid.

7 Toekomst - vooruitblik 2017 en verder

Meerjarenbeleidsplan 2017 - 2020

EM wil als stedelijk cultuurhistorisch museum organisaties, initiatieven en individuen verbinden op het gebied van cultuurgeschiedenis en erfgoed met als doel het erfgoed en de cultuurhistorie van Eindhoven voor inwoners en bezoekers toegankelijk en relevant te maken. Dit hoofddoel hebben we geconcretiseerd in vier ambities voor de periode 2017-2020.

- 1 Eenduidigheid positie en profiel.** EM ontwikkelt zich als dé plek voor het Geheugen van Eindhoven en kiest hiermee voor een centrale positie in het Eindhovense erfgoedveld.
- 2 Verbreding publiek.** EM wil een breed publiek bedienen: ervaren en onervaren cultuurdeelnemers; gezinnen met kinderen, tijdelijke inwoners (expats en internationale studenten) en cultuurtoeristen.
- 3 Herkenbare signatuur.** EM ontwikkelt een herkenbare signatuur voor alle activiteiten.
- 4 Grotere maatschappelijke impact.** EM vergroot het publieksbereik en de maatschappelijke impact door zich de komende jaren op drie podia te manifesteren: in het preHistorisch Dorp, met flexibele presentatievormen in wijken/stadsdelen en met een open depot. Samenwerking met andere partijen in en buiten het erfgoedveld vormt daarin de sleutel.

Deze ambities realiseren staat niet los van de organisatie en het ondernemerschap van EM. In hoofdstuk Cultureel Ondernemerschap gaan we hier verder op in. In het Meerjarenbeleidsplan 2017-2020 lichten we onze inhoudelijke ambities verder toe.

Jaarplan 2017

In 2017 heeft EM zich zes hoofddoelen gesteld langs twee lijnen, namelijk:

- o Vernieuwing van het vaste aanbod van het pre-Historisch Dorp met als doel de kwaliteit van het aanbod en de bezoekersbeleving te versterken. Daarbij horen de volgende hoofddoelen:
 - De Tijd kijker
 - Vernieuwing vaste aanbod en inhaalslag onderhoud en presentatie
 - Doorontwikkeling educatieve programma's
- o Voor de collectie geldt dat de focus in 2017 komt liggen op de volgende drie punten:
 - Verhuizing van de collectiedepots aan de Ruysdaelbaan en in het RHC/e naar een gezamenlijk depot met archeologische dienst van de gemeente Eindhoven.
 - Ontwikkeling van het programma *Museum in je buurt*.
 - Het verrichten van een haalbaarheidsonderzoek naar een vaste museale presentatie van Eindhoven Museum voor de collectie.

‘Expo Stad in Beweging als opmaat voor mogelijk stadsmuseum.’

Eindhovens Dagblad, november 2016

8 Prestatie-indicatoren

EM heeft als taakstelling een bijdrage te leveren aan het zichtbaar en beleefbaar maken van de geschiedenis van Eindhoven (prehistorie, middel-eeuwen en moderne tijd) met de nadruk op de specifieke karakteristiek van Eindhoven en haar directe omgeving door het bieden van educatieve, recreatieve

en cultuurhistorische activiteiten. Het ontsluiten en presenteren van de collectie van MKE.

Om aan deze taakstelling te voldoen, heeft EM de volgende prestaties geleverd:

TENTOONSTELLINGEN		2016	2015
Totaal aantal bezoeken	- activiteiten	3	2
	- bezoekers	4.512	1.073
Betalende bezoekers		274	470
Niet betalende bezoekers		4.238	603

OVERIGE ACTIVITEITEN INTERACTIEF AANBOD ERFGOEDPARK			
Kijkdagen	- activiteiten	22	19
	- bezoekers	2.422	2.074
Beleefdagen	- activiteiten	18	22
	- bezoekers	5.627	4.136
Doeweken (mei-, zomer- en herfstvakantie)	- activiteiten	8	3
	- bezoekers	16.238	13.155
Thema activiteiten / evenementen	- activiteiten	12	7
	- bezoekers	4.351	4.109
Groepsarrangementen	- activiteiten	88	86
	- bezoekers	2.806	4.033

OVERIGE ACTIVITEITEN ONDERWIJS			
Educatieve programma's PO	- activiteiten	322	279
	- bezoekers	10.903	10.608
Educatieve programma's VO	- activiteiten	109	38
	- bezoekers	3.193	2.925

OBJECTEN		
Aantal objecten		22.991
Tentoongesteld		166
Gedigitaliseerd		7.800
Verleend in bruikleen		1.090
		23.000
		170
		7.500
		987

9 Verkorte jaarrekening

Balans per 31 december 2016 (2015)

ACTIVA	31-12-16	31-12-15
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	173.195	164.443
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	5.660	11.815
Vorderingen	93.606	87.008
Liquide middelen	186.775	237.230
TOTAAL ACTIVA	459.236	500.496

PASSIVA	31-12-16	31-12-15
EIGEN VERMOGEN		
Algemene reserve	53.237	3.646
Bestemmingsreserve	0	22.002
AANKOOPFONDS	23.591	0
VOORZIENINGEN	221.964	217.051
KORTLOPENDE SCHULDEN	160.444	257.797
TOTAAL PASSIVA	459.236	500.496

In 2016 is de bestemmingsreserve vrijgevallen ten gunste van het aankoopfonds. Daarnaast is € 5.000 toegevoegd aan het aankoopfonds. Dit is ten laste gegaan van het resultaat.

9 Verkorte jaarrekening

Staat van baten en lasten 2016 (2015)

BATEN	2016	2015
Opbrengsten activiteiten museum	479.684	432.359
Subsidies	775.394	778.925
TOTAAL BATEN	1.255.078	1.211.284

LASTEN	2016	2015
Salarissen en sociale lasten	674.297	779.561
Overige personeelskosten	70.335	38.093
Backoffice	71.562	85.378
Facilitaire dienst	46.588	-78.655
Huisvestingskosten	51.160	41.418
Promotie	49.322	22.695
Collectie	7.936	85.767
Programma's	45.277	42.774
Frontoffice	75.104	43.678
Projecten	84.719	0
Afschrijvingen	24.118	29.601
Overige lasten	5.069	-676
TOTAAL LASTEN	1.205.487	1.089.634

EXPLOITATIESALDO	49.591	121.650
-------------------------	---------------	----------------

Het resultaat van € 49.591 is ten gunste gekomen aan de Algemene Reserve.
Deze is van € 3.646 toegenomen naar € 53.237.